

Sergüzeşt Romanında Ahlâkî Kötülük
Moral evil in Samipaşazade's Sergüzeşt

Ahmet Faruk Güler

Sorumlu Yazar
Primary Author

(Dr. Öğr. Üyesi/ Asst. Prof.)
İnönü Üniversitesi
Malatya-Türkiye
ahmet.guler@inonu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0850-6191>
<https://ror.org/04asck240>

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 23 Ekim / 23 October 2024

Accepted/Kabul Tarihi: 18 Kasım / 18 November 2024

Published/Yayın Tarihi: 31 Aralık / 31 December 2024

Pub. Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atf:

Güler, A. F. (2024). Sergüzeşt romanında ahlâkî kötülük. *Artuklu Humanities*. 17, 37-47. <https://doi.org/10.46628/ahu.1571665>

Güler, A. F. (2024). Moral evil in Samipaşazade's Sergüzeşt. *Artuklu Humanities*. 17, 37-47. <https://doi.org/10.46628/ahu.1571665>

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu University

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ahmet Faruk Güler).

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Sergüzeşt Romanında Ahlâkî Kötülük

Ahmet Faruk Güler

Öz

Kötülük kavramı, varlığı binlerce yıldır düşünürler tarafından farklı şekillerde yorumlanan bir olgudur. Toplumdan topluma, inanç sistemlerinden coğrafyaların farklılaşmasına kadar değişik saiklerle farklı şekillerde karşımıza çıkan kötülük, görünürlük biçimlerine bağlı olarak çeşitli alt kategorilerde değerlendirilmektedir. Fiziksel, metafiziksel, ahlâkî ve kozmik kötülük şeklinde başlıklandırılan kötülüğün yansımaları insanın hayatı anlama ve yorumlamada oldukça önem arz etmektedir. Ahlâkî kötülüğün irade sahibi bir varlığın başka canlılara her boyutuyla zarar vermesi olarak ifade edilen tanımı, edebî metinlerde kötü olarak adlandırılan karakterlerin anlama ve yorumlanmasında öne çıkmaktadır. Roman dünyasında var olan iyilik ve kötülük aynı zamanda gerçek hayata dair bilgi vermektedir.

Samipaşazade Sezai, Tanzimat romanının önemli yazarlarından. Özellikle *Sergüzeşt* adlı romanında döneminin toplumsal hayatında var olan esaret temini merkeze almasıyla dikkatleri çekmektedir. Romanın başkarakteri Dilber'in esir edilmesinden ölümüne kadar geçen olaylar silsilesi içinde maruz kaldığı davranış biçimleri toplumsal hayatta kötülüğün ortaya çıkış ve yansımalarını göstermesi açısından önemli bir eserdir. Bu çalışmada öncelikle kötülük kavramı üzerinde durulacak ve ardından *Sergüzeşt* romanında ahlâkî kötülüğün yansıma şekilleri incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: kötü, kötülük, ahlâkî kötülük, Sergüzeşt, Samipaşazade Sezai.

Moral Evil in Samipaşazade's *Sergüzeşt*

Abstract

The concept of evil is a phenomenon whose existence has been interpreted in different ways by thinkers for thousands of years. Evil, which appears in different forms from society to society, from belief systems to geographies, is evaluated in various sub-categories depending on the visibility of its existence. The reflections of evil, which are titled as physical, metaphysical, moral and cosmic evil, are very important for human beings in understanding and interpreting life. The prominent definition of moral evil as a willed being harming other living beings in every dimension, comes to the fore in the understanding and interpretation of the characters called evil in literary texts. The good and evil that exist in the novel world also provides information about real life.

Samipaşazade Sezai is one of the important writers of the Tanzimat period novel. Especially in his novel *Sergüzeşt*, he draws attention with his focus on the theme of captivity, which existed in the social life of his time. The behavior that Dilber, the main character of the novel, is subjected to in the series of events from her captivity to her death is an important work in terms of showing the emergence and reflections of evil in social life. In this study, we will, first focus on the concept of evil, and then try to examine the reflections of moral evil in the novel *Sergüzeşt*.

Keywords: bad, evil, moral evil, *Sergüzeşt*, Samipaşazade Sezai.

Giriş

İnsanın yaratılışı ve sonrasında bir varoluş problemi olarak ortaya çıkan kötülük kavramı din adamlarının, felsefecilerin, aydınların, yazar ve şairlerin velhasıl tüm insanlığın zihninde çözmeye çalıştığı temel bir problem olarak güncelliğini korumaktadır. Dinî öğretilerden edebî metinlere, mitlerden çizgi roman dünyasına kadar uzanan çeşitlilikte iyi ile kötünün sahnelendiği yüzlerce eser bu mücadeleyi anlatmakta ve aynı zamanda anlamaya çalışmaktadır.

Kötü kavramı, Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı Türkçe Sözlük'te "1. İstenilen, beğenilen nitelikte olmayan, hoş gitmeyen, fena, iyi karşıtı. 2. Zararlı, tehlikeli. 3. Korku, endişe veren. 4. Kaba ve kırıcı. 5. Kişi veya toplum üzerinde olumsuz etkileri olan. 6. Aşırı, çok" anlamları ile izah edilmektedir (TDK, 2011, s. 1507). Kötü, kötülük gibi kavramların tanımlanmasında karşımıza çıkan çok farklı anlam katmanları konunun ne denli zengin bir içeriğe sahip olduğunu da göstermektedir.

Toplumsal algı, "kötü" kavramını "iyi"nin karşıtı olarak düşünmekte ve mücadele edilmesi gereken bir olgu olarak ele almaktadır. Çünkü insanları nitelendirirken genellikle yapılan eylemlerden hareketle birtakım davranışları iyi veya kötü olarak değerlendirme söz konusudur. Kötülük, insanlar için ancak davranış düzeyinde ortaya çıktığı anda karar verilen bir değerlendirme biçimidir. Oysa bu konu hakkında düşünen, araştırma yapan, kafa yoran insanlar, kötülük kavramını tek bir boyutta ele almamaktadır. "Kötü yahut kötülük kime ve neye göredir?" sorusu değişkenlik arz ettiğinden yüzlerce yıldır insanlar bu kavramı değerlendirirken çeşitli tasnif metotları ortaya koymuş ve bu sınıflandırma neticesinde genel bir yapı belirmiştir. Kötü; toplumdaki topluma, insandan insana, farklı inanç sistemlerinde karşılığı farklılaştığından tek bir boyutta ele alınmamıştır. Nitekim, Jeffrey Burton Russell, şeytan figürünün tarihsel ve kültürel gelişimini incelediği kapsamlı çalışmasında, kötülüğün doğasını ahlâkî, doğal, metafizik ve kozmik olmak üzere dört farklı boyutta ele alır (Cole, 2022, s. 30). Yine kötülük üzerine çalışması olan Cafer Sadık Yaran da yapmış olduğu araştırmalar neticesinde kötülük, insanın kendi eylemlerinden kaynaklanan ahlâkî kötülük, doğal afetler gibi dış etkenlerden kaynaklanan tabii kötülük ve evrenin temel yapısıyla ilgili daha soyut bir kavram olan metafiziksel kötülük olmak üzere temelde üç ana başlık altında incelenebilir demektedir (2016, s. 30). Benzer başka çalışmalara bakıldığında da temelde üç ana başlık üzerinde durulduğu görülmektedir: Fiziksel Kötülük, Metafiziksel Kötülük ve Ahlâkî Kötülük.

Fiziksel kötülük, doğal süreçlerden kaynaklı insanın bilinçli eylemlerinin dışında yer alan depresyon, sel, fırtına; kanser, diyabet vb. süreçlerin genelde bütün canlılar özelde ise insanlara yaşattıkları olarak ifade edilmektedir. Dünya üzerinde doğal süreçlerin insana yaşattığı bu olumsuzluklar kötücül perspektiften değerlendirilirken fiziksel kötülük bağlamında ele alınmaktadır.

Metafiziksel kötülük, mükemmelliğin sadece yaratıcıya mahsus bir durum olması münasebetiyle yaratılmış olan her şeyde bir noksanlık söz konusu olacağından en genel ifadeyle tüm eksiklik ve hatalar metafiziksel kötülük çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Ahlâkî kötülük en genel anlamı ile insanın başka herhangi bir canlıya bilerek ve isteyerek zarar vermesi yahut acı çektirmesi şeklinde ifade edilebilir. Nitekim insanlar yaptıkları eylemler neticesinde iyi, kötü, güzel, çirkin şeklinde değerlendirmelere tabi tutulmaktadır. İnsanın insana yahut farklı bir canlıya uyguladığı olumsuz eylem biçimleri değerlendirilirken ahlâkî açıdan kötülük kavramı öne çıkmaktadır.

“Edebi eserde dikkat çekilen içeriğin toplumun bir yansıması olduğu düşünüldüğünde türü ne olursa olsun bu içerikle toplumsal meseleler arasında çok çeşitli yönlerden ilişki kurulabilir” (Tüzer ve Hüküm, 2022, s. 3). Dolayısıyla edebî eserlerde kötülüğün bireysel toplumsal yönleri açık biçimde gözlemlenebilir. Kötülüğün edebî eserlerdeki yansıması bazen bir dürtü, bazen çirkinlik, bazen de güce olan bir açlık gibi çeşitli görünüm biçimleri söz konusu olabilmektedir (Alt, 2016, s. 21). Edebiî metinler bu anlamda kötülüğün yansıma biçimleri olarak oldukça büyük önem arz etmektedir. Yukarıda üç temel başlık etrafında değerlendirilen kötülük oldukça geniş bir kavram olduğundan bilgi verme amaçlı genel tanımlamalar yapıp, Samipaşazade Sezai’nin *Sergüzeşt* romanında ahlâkî kötülüğün yansımaları üzerinde durulacaktır.

***Sergüzeşt* Romanında Tasvirlerle Yansıyan Yönüyle Ahlâkî Kötülük**

Mehmet Kaplan, eser üzerine yazdığı “Sergüzeşt Romanı Hakkında Birkaç Söz” başlıklı yazısında *Sergüzeşt* romanı, ezilen ve sömürülen bir kadının, Dilber’in, güçlü ve baskın bir sosyal sınıf tarafından maruz bırakıldığı çelişkili bir varoluş mücadelesini merkeze aldığını ve romanın, bireysel bir trajedi üzerinden toplumdaki güç dengesizliklerini ve sosyal adaletsizlikleri eleştirel bir bakış açısıyla incelediğini ifade eder. Mehmet Kaplan’ın da belirttiği üzere her türlü ahlâkî kötülüğe maruz kalan Dilber karakteri ve öte tarafta kötülüğün faili konumunda diğer karakterler eserde sosyal koşullar bağlamında yer almaktadır. 19. yüzyıl Osmanlı toplumundaki sosyal, siyasî ve ekonomik dönüşümler, edebiyatın da aynasında yansıma bulmuş, özellikle roman ve öykü türlerinde somutlaşmıştır. Tanzimat Dönemi edebiyatında esaret teması, Ahmet Mithat, Namık Kemal gibi yazarların eserlerinde sıkça işlenerek, insan ticaretinin ve köleliğin olumsuz sonuçlarına dikkat çekilmiştir (Karabulut, 2012, s. 332). Eserin başından sonuna dönemin sosyal hayatında var olan kötülüğün izleri Dilber karakterinin şahsında kişileştirilerek okura sunulmaktadır. Bu sebeple ahlâkî anlamda kötülüğün izlerini göstermesi açısından *Sergüzeşt* romanı oldukça dikkat çekicidir.

Eserin yazılışında kötülüğün toplum üzerindeki durumunu göz önüne sermek gibi bir gayesi bulunmaktadır. Sezai Bey, romanında esaretin sadece fiziksel bir koşul olmadığını, aynı zamanda psikolojik ve sosyal bir yıkım olduğunu göstererek, dönemin insan hakları anlayışına dair çarpıcı bir eleştiri sunar (Dino, 1954, s. 140). Esaretin insan hürriyetini ortadan kaldıran yapısıyla kötülüklerin başında yer alması özellikle vurgulanmaktadır. Kötülüğün nihai amacı, yaratılışın güzelliğini yok etmektir. Var olan her şeyi karanlığa gömmek, onların var olma haklarını inkâr etmek esastır (Eagleton, 2012, s. 57). İnsan hürriyetini ortadan kaldırmak da aynı zamanda kötülüğün emrindeki bireyler için bir çeşit yaratıcıya kafa tutmanın, kendini var kılmının ifadesi olarak metinlerin dünyasına yansır.

Yazar, karakterleri iyi ve kötü olarak belirgin bir şekilde işlese de kötülerini tam anlamıyla tipleştirememiştir. Bu durum yazarın tipten ziyade karaktere odaklanması ile ilgili bir durumdur. Roman, karakterlerin zıtlıkları üzerinden ahlâkî bir çember oluşturur. Zalimlerin temsilcisi olarak gösterilen Mustafa Bey’in hanımı ve Arap kalfa, merhametin simgesi olan Dilber ve onu koruyanların karşısında konumlanır (Dino, 1954, s. 144). Bu durum daha çok yazarın Dilber’in kötülük karşısındaki hissiyatını aktarma çabasından kaynaklanmaktadır. “Romanda kısaca Sezai’nin benimsemiş olduğu estetik ve güzellik anlayışından da söz etmek mümkündür. Zira yazar güzelliği iyi, doğru, fayda ve çıkardan ziyade çoğu kez yücelik ve salt estetik ilkelerle birlikte düşünür. Salt güzelliğin peşinde koşarken estetik bütünlüğe dikkat eder ve güzelliği kendi başına bir değer olarak öne çıkarmaya çalışır. Bu doğrultuda romanda güzellik unsurunun ön plana çıktığı pasajlarda estetik bakış okura iyilik, doğruluk, yücelik, güzellik olgu ve değerlerini

hatırlatır” (Şimşek, 2020: s. 38). Kötülük merkeze alınmış olsaydı dönemi içerisinde yazılmış eserler arasında kötülüğün tipleştirilmesi açısından Samipaşazade Sezai çok daha farklı bir konumda değerlendirilebilirdi.

Eser, Batum’dan gelen bir gemide üç esir ve onları karşılayan, esir ticareti yapan Hacı Ömer karakterinin tanıtılması ile başlar. Metnin daha giriş bölümünde okuyucu her türlü kötülüğün âdeta somut varlık bulmuş hali olan Hacı Ömer ile tanıştırılır. Hacı Ömer tasvir edilirken aynı zamanda kötünün özellikleri de verilmeye başlanır. Hacı Ömer, fiziksel görünümü kadar iç dünyasıyla da dikkat çeken, insan ticaretinde faaliyet gösteren bir esirci olarak tasvir edilir. Büyük ve vahşi bir hayvana benzetilen gözleri, duygusuz ve merhametsiz kişiliğinin bir yansımasıdır. Hacı Ömer, insan hayatını bir meta olarak görür ve insanlık değerlerine yabancılaşmıştır. Ticaretini geliştirmek için kullandığı kırbaç ve zayıfların kimsesizliği, onun ahlâkî değerler yerine kişisel çıkarlarını ön planda tuttuğunun bir göstergesidir (Samipaşazade Sezai, 1990, ss. 3-4). Hacı Ömer tasviri ile çıkarıcı, menfaatperest, acımasız, tüccar, empati yoksunu, vicdansız, zayıflık karşısında güçlü pozisyonunda olan özelliklere sahip bir insan ile karşılaşılır. Hacı Ömer karakteri, dinî sembollerle örtbas edilmeye çalışılan kötülüğün çarpıcı bir örneğidir. Fiziksel görünüşüyle iç dünyasının tutarlılığını ortaya koyarak, okurda derin bir rahatsızlık yaratır (Tuğcu, 2018, s. 51). Kötülüğün cismani bir bedende vücut bulduğu şekliyle okura tanıtılan Hacı Ömer, daha eserin başlangıcında iyi ve kötü çizgisinin ayrışmasında belirleyicidir. Hacı olması sebebiyle dinî açıdan İslamiyet’in tüm güzelliklerini ruhunda barındırması beklenen karakterin, belirtilen kötülüğe ait özellikleriyle vücut bulması hayatın içerisindeki iyi ile kötünün değişkenliğini göstermesi açısından da önemlidir. Pazarlık istediği gibi sonuçlanmayınca, kırk beş-elli yaşlarında olduğu anlaşılan adamın, siyahla karışmış kirli sakalı ve yüzündeki derin kırışıklıklar, öfkeyle büzülerek daha da çirkinleşiyordu (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 4) şeklinde okura tasvir edilen Hacı Ömer, sadece ruhen değil aynı zamanda fiziken de çirkin olduğu yazar tarafından vurgulanarak okurun zihninde ahlâkî kötülüğün temsilcisi konumunda biri olarak şekillendirilmektedir.

Eserde her türlü kötülüğe maruz kalacak olan Dilber’in tasviri ise iyi ve güzele dair unsurlarla okura yansıtılmaktadır. Dokuz yaşlarında olduğu tahmin edilen küçük esir kızın, iri siyah gözlerindeki zekâ ışıltısı, yüzündeki masumiyetle tezat oluşturur. İncecik beli, yuvarlak omuzları ve küçük dudaklarıyla âdeta bir porselen bebeğe benzetilen Dilber’in, sefaletin izleri yüzünde derinleşmiş, gözlerinin çevresindeki siyah halkalar, yaşadığı acıları gözler önüne sermektedir. Üzerindeki eski ve dar palto, başındaki yıpranmış kalpak, onun yoksulluğunu ve çaresizliğini vurgular (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 4). Hacı Ömer’in kötüye dair özelliklerle ifade edilmesinin ardından Dilber’in de iyi, güzel ve saflığa dair özelliklerle donatılmış olması iyi-kötü karşıtlığını sunması açısından oldukça önemlidir. Böylece metnin daha başlangıcında iyilik ve kötülüğün çatışması şeklinde bir kurgunun belirgin bir şekilde okura yansıtıldığını görmek mümkündür.

Metnin içerisinde kötülüğün yansımaları Dilber’in kurgusal yolculuğu ile birlikte devam etmektedir. Evdeki kızlar, geceleri bir araya gelerek yaşadıklarını paylaşmak isterler ancak, gülmek ve kendi dillerinde konuşmak onlara yasaklanmıştır. Eğer bir müşteri tarafından beğenilmezlerse, on veya on beş kırbaç darbesine maruz kalırlardı ki bu acımasız uygulama, onların ruhlarını derin yaralarla doldurur (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 5). Hacı Ömer’in evinde sadece fiziksel şiddet söz konusu değildir aynı zamanda psikolojik olarak da şiddetin farklı boyutları ile karşılaşılır. Çok gülmek, kendi dillerinde konuşmak gibi insanî birtakım hususiyetler de kısıtlanmıştır. Ayrıca kırbaç cezası vermek ve kırbaçlamak yaşa, cinsiyete bakılmaksızın

kötülüğün bir yansıması olarak metinde yer almaktadır. Dilber'in yaşadığı travmatik deneyimler, bireyin sosyal çevresi tarafından maruz bırakılabilecek şiddetin en uç noktalarından birini temsil etmektedir. Psikolojik ve fiziksel şiddetin bir araya geldiği bu durum, insanın bedensel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu tür şiddet uygulamaları, toplumun ahlâkî değerleriyle bağdaşmayan ve insanlık dışı bir karakter taşımaktadır (Şen, 2012, s. 78). Ahlâkî açıdan kötülüğün bireyin psikolojisi üzerindeki etkisine ilave olarak gerçekleşen bu tarz fiziksel kötülükler, şiddeti her boyutuyla yaşamış bir bireyin travmatik izleriyle hayatta yer almasına sebep olacaktır.

Dilber'in çocuk yaşta kaçırılması ve esirci Hacı Ömer'in elinde bir çocuktan öte sadece maddi menfaat için bulunması insana dair tüm duyguların kötülük tarafından ele geçirildiğinin de göstergesidir. Nitekim Hacı Ömer'in Dilber'i satıldığı eve götürdüğü sahne buna örnektir. Meydandaki çocukların coşkulu oyunları, içindeki bastırılmış çocukluğunu uyandırır. Onlarla birlikte koşup oynamak, hayallerini özgürce yaşamak ister. Ancak, esircisinin gözlerindeki sertlik ve elindeki kırbaç, onu bu hayallerinden koparır. O an, çocukluğunun kaybolduğunu ve köleliğin acımasız gerçekliğiyle yüzleştiğini Dilber, anlar (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 5-6). Mazlumun zalim karşısında çocuk da olsa doğrudan kötülüğü ilk hissedişidir bu cümleler. Çocuk ruhu ile Hacı Ömer'in kötü oluşunun bu ilk çarpışmasından gerçekliğin dünyasına Dilber'in adım attığı yavaş yavaş görülür. Kafkasya'dan nasıl kaçırıldıkları ile ilgili bir bilginin hikâyenin başlangıcında verilmemesinden ötürü bu gerçek dünyaya ilk adım Dilber için karşılaşıcağı zorlukların da başlangıcını teşkil etmektedir.

Dilber'in Sabık Harput Mal Müdürü Mustafa Efendi'nin evine götürülüşü ve evde Dilber'i karşılayan kadının "kötü" bir tip olarak şişman, kalın kaşları, kaba yapısı, çirkin kıyafetleri ve gölge gibi duruşu ile okuyucuya sezdirilir. Dilber'in kadının aşığılaması karşısında kırılmış bir tavşan ölüsü olarak tasviri de onu iyi yansıtmaya çalışan yazarın gayretlerini gözler önüne serer.

Sahip-esir ilişkisinde sarılmak çocukça masumiyet, itmek ise zalimce kötülüğün yansımasıdır. Evin hanımı tasvir edilirken 'kaba bir yaradılış, çirkin bir kıyafete girmişti' denilerek Dilber'in satıldığı bu evde gerçek dünyanın kötülükle dolu olduğu ve bunların teker teker karşısına çıkarıldığı görülmektedir. Dilber'in kötülük karşısında maruz kaldığı her tür davranış iyi kalpli kızın olgunlaşma ve büyüme serüvenini de hızlandıran birer unsur olmuştur.

Dilber'in esirci Hacı Ömer tarafından kötülüğe maruz kalması sonrası satıldığı Sabık Harput Mal Müdürü Mustafa Efendi'nin evinde yeni bir süreç başlayacaktır. İsimler, cinsiyetler, görünüşler değişse de kötülük farklı kimliklerde benzer şekliyle görünmeye devam eder. Nitekim Sabık Harput Mal Müdürü Mustafa Efendi'nin eşi kötülüğün farklı bir formda yansıması olacaktır. Evin hanımından bahseden anlatıcı, hanımın kötü olmasının arkasındaki sebepleri de kısmen okura aktarır. Evin hanımı gençliğinde şiddet görmüş, kıskançlığı tatmıştır. Kocasının işten atılmasıyla birlikte yaşadığı yıkım, onu duygusuz bir kabuğa büründürür. Artık neşe ve merhametten uzaktır. Erkek egemen bir toplumda baskı ve şiddet görmüş bir kadının kendi hayatında da bu acımasızlığı bir yaşam biçimi hâline getirmesi kötülük karşısında bireyin bir çeşit savunma mekanizması olarak öne çıkmaktadır denilebilir. Maruz kaldığı psikolojik ve fiziksel şiddet kötülük sebebiyle evin hanımının da merhametsizlik ve mutsuzluğu bir karakter olarak benimsemesine sebep olmuştur. Romanın kadın karakterlerinden biri olan evin hanımı, kocası tarafından maruz kaldığı şiddet ve toplumsal itibar kaybı nedeniyle acımasız ve merhametsiz bir kişiliğe bürünmüştür. Eser, kadının bu dönüşümünü, yaşadığı travmatik olayların bir sonucu olarak açıklar ve böylece şiddetin bireysel psikolojideki yıkıcı etkilerini vurgular (Tuğcu, 2018,

s. 53). Evin hanımının kötü olmasının dış sebepleri olarak bu ifadeler gösterilirken içsel yani karakter özelliği olarak da yazar şu ifadeleri kullanmaktadır: “Manevi hayat olan zihin işlerinden ve bir cemiyet içinde anne olmak için gereken medenî terbiyeden mahrum bulunduğu için, daima halayıklarla uğraşır, merhametsizce döver, komşularının aleyhinde söylenir dururdu.” (Samipaşazade Sezai: 1990, s. 9). Yaratılışından kaynaklı bu fitri özellikler yetişmesinde etkili olan olumsuz durumlarla birleşince ortaya kötülüğü yaşam biçimi olarak benimsemiş bir insan çıkmıştır. Kötülüğe başvuran bireyler, çoğunlukla kişisel çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla başkalarına zarar verme eğilimindedirler. Bu tür bireyler için kötülük, bir araç olarak görülmekte ve maddi veya manevi kazanımlar elde etmek için kullanılmaktadır (Bataille, 2014, s. 117). Bireysel çıkarları ve rahatı uğruna başka insanlara zulmetmekten çekinmeyen evin hanımı için bu davranışları yaşam biçimi olarak benimsemiş olmak oldukça normaldir. Davranış ve sözlerindeki kötülüğün arka planında yatan sebepler böylelikle okura sunulurken aynı zamanda kötü insanların neden kötülüğe başvurduklarının da sebeplerini yazar okuyucusuna sunmaktadır.

Evin hanımının Dilber’e uyguladığı şiddete bağlı kötülük, Dilber bu evde kaldığı süre boyunca devam edecektir. Fiziksel şiddetin psikolojik şiddetle birlikte uygulandığı bu evde Dilber, ahlâkî kötülüğün her şekliyle yüzleşmek durumunda kalır. Sadece evin hanımı değil aynı zamanda evdeki Teravet adındaki Arap halayık da Dilber’e kötü davranmaktadır. Nitekim evin küçük kızı Atiye de bu davranışları görerek benzerlerini Dilber’e uygulayacaktır. Bu da kötülüğün hem fitri hem de sonradan öğrenilen bir düşünce ve davranış biçimi olduğunu göstermektedir.

Dilber’in kötülük ve şiddete maruz kalmadığı nadir anlardan biri mektebe gittiği zamanlardır. Hatta Latife adında bir arkadaşı dahi olur. Bu arkadaşının zaman zaman verdiği şekerler Dilber’in saklayacak yer bulamamasından ötürü sıkıntı olabilmektedir. Nitekim evin hanımının kızı olan Atiye bu durumu fark edip annesine söyleyince yine şiddete maruz kalacaktır: “Bir zamandan beri kocasının iş ve muamelelerinde görülen muvaffakiyetsizlik ve ev idaresinde karşılaşılan zorluklar zaten hiddetli mizacına günlerce devam eden bir neşesizlik getirdiğinden, o kadar sevdiği kızının noksan terbiyeden doğan çocukça bir gururla ettiği şikâyeti üzerine: ‘Buraya gel pis Çerkes. Buraya gel murdar dilenci’ diye Dilber’i odasına çağırdı. Çocuk odaya girdiği zaman, o rastıklı kaşlarının altındaki sönük, beyazı siyahinden büyük gözlerini açarak: ‘Yanıma gel’ dedikçe, Dilber çocuklardan başka kimseye malûm olmayan bir korku ve dehşetle titreyerek, olduğu yerde kaldı; hanım ayağa kalktı; Dilber’in kolundan çekip taş kalplilikle bir iki tokat vurarak: ‘Şimdi dilenciliği öğrendin mi?’ sualiyle bohçanın içinde ne kadar şeker, meyve varsa pencereden aşağı attı” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 12). Yazar, kötü davranışın arkasında yer alan yapıyı ortaya koysa da bu mazerete sığınıp karakteri olumlamadan davranışın kötülüğünü sergilemektedir. Evin hanımının sinirli ruh hâli, eşinin bozulan işi ve ekonomik olarak ev idaresinin zorlaşması yaptığı kötü davranışın arka planını oluştursa da hiçbir gerekçe yapılan kötü davranışı izah edecek bir mantıklı açıklamayı içermemektedir. Çocuk yaştaki Dilber’in maruz kaldığı şiddet insanlığın özünde yer alan güçlünün güçsüzü ezmesinin bir yansımasıdır.

Kötü davranış sadece evin hanımı ile sınırlı değildir. Evdeki halayık olan Teravet’in de zaman zaman Dilber’e kötü davrandığını da görmek mümkündür: “Teravet bir taraftan yemek pişirir, diğer taraftan: ‘Hadî su getir tenbel. Sonra akşama yemek pişmez’ derdi. Çocuk olduğu yerden kımıldamayarak, ‘artık su getirmem’ dedi. Teravet, ağacın aşağısından bakıp da yukardaki kuşları düşüren yılan gibi, beyazları kan içinde ve yalnız o gözlere mahsus vahşî bir bakışla ocaktan bir yanar odun çıkararak, Dilber’e doğru yürüyünce, çocuk, üzerine bir yanardağ geldiğini veyahut elindeki topuzuyla yanında bir zebani dolaştığını görünce, rikkati en ziyade çoşturan korkudan hâsıl olma itaatkâr bir teslimiyetle hemen dışarı çıktı. Canı yana yana

tahammülünü aşan hizmetini yerine getirdi.” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 13). Kötülük sadece fiziki şiddetle görünmemektedir. Psikolojik şiddet korkutma, alay etme, küçümseme gibi farklı yollarla da gerçekleşebilmektedir. Nitekim Dilber’in maruz kaldığı kötülük ahlâkî anlamda kötülüğün neredeyse tüm çeşitleriyle karşılaşması şeklinde romanın dünyasına yansır. “-Beni çok dövüyorlar. Çok hizmet ettiriyorlar. Sonra her dakika ‘pis Çerkes, pis halayık’ diyorlar. Oyun oynasam yasak. Üşüdüğüm zaman mangalın kenarına otursam, Teravet maşa ile elimi yakıyor.” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 18). Dilber’in karşı karşıya kaldığı bu muamele, çocuk veya insan olmanın göz ardı edildiği, esir karşısında sahip konumunda olan bireylerin içlerinde yatan zayıf olanı ezme anlayışının ortaya koyduğu davranış biçimleridir.

Kötülük eserde sadece Dilber için geçerli değildir. Aynı zamanda esaret içerisindeki tüm bireyler için de söz konusudur. Nitekim Dilber’in evden kaçma girişimi sonrası evin hanımının Teravet’e söylediği sözler nasıl bir düzen olduğunu göstermesi açısından önemlidir: “Hanım birdenbire hiddetlenerek: ‘Hep kabahat sende. Şimdi, şimdi gidip bul. Yoksa dayaktan canın çıkar’ diyince, Teravet başını örtüp sokağa çıkarak, gelen geçeni durdurarak: ‘Bizim hanımın halayıkını sen mi çaldın?’ diye sorardı.” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 20). Teravet evde her ne kadar Dilber’den daha avantajlı konumda olsa da aynı düzen içerisinde yer alan bir karakterdir. Dilber üzerindeki Teravet baskısının sebepleri arasında da kendi mazisinde yaşadıkları bulunmaktadır.

Kötülüğün sadece evin hanımında değil aynı zamanda evin beyi olan Mustafa Efendi’de de yer aldığını görmek mümkündür. Dilber’i bulup getiren ihtiyar kadının Dilber’i kurtarma çabası sırasında Mustafa Efendi’nin söylemleri içinde yer alan kötülüğün nasıl dışa yansıdığını göstermesi açısından dikkate değerdir: “İhtiyarlara saygı, kadınlara hürmet, çocukları koruma, insanlığın ve medeniyetin vicdanına yüklediği mukaddes bir vazife olduğunu bilmeyen bu murdar vahşi: ‘Esirim değil mi? öldürürüm de yine sana satmam’” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 21). Mustafa Efendi’nin zihin dünyasını gösteren bu ifadelerin ardından yazar tarafından fiziksel portresi benzer bir şekilde çizilir: “Mustafa Efendi’nin kuzgunî siyah sakalının daha çirkinleştirdiği ve İran ile etrafında bulunan kavimlerde görünen toprak renginden esmer, uzun ve gayet çok ve sık sakalıyla bıyığının arasında küçük bir siyah hava deliği gibi görünen ağzının üzerine kadar inmiş uzun ve yuvarlak burnu, kılları dik kaşları, çekik gözleriyle bir yırtıcı kuşa benzeyen çehresine dikerek ve zamanın beyaz saçlarla taçlandığı başını sallayarak, bir Roma imparatoruna mahsus azametle: ‘Lanet olsun size!’ dedi” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 21). Ruh dünyasındaki kötülüğün baskın yapısı zaman içerisinde yüzüne de yansımış ve âdeta kötülüğün sembolik görüntüsü tasvir edilmeye çalışılmıştır. Roman, Dilber’e uygulanan şiddetin sadece fiziksel değil, aynı zamanda ahlâkî bir çöküşün de ürünü olduğunu vurgular. Ailenin göç etme nedeni olarak sunulan evin beyinin iş ahlaksızlığı, ailenin genel değer yargılarındaki eksikliği hakkında önemli ipuçları sunar. Bu durum, şiddetin sadece bireysel bir sorun değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir sorun olduğunu gösterir (Şen, 2012, s. 79). İş ahlâkından yoksun olan Mustafa Efendi’nin -ki iş hayatından uzaklaştırılmasının arka planında yer alan sebepler nedeniyle- aynı zamanda aile hayatında da benzer tavırlar sergilemesi kişiliğine uygun bir davranış biçimidir.

Dilber’in bu evde mutlu bir hayat sürmesi elbette ki mümkün değildir. Kötülüğün içerisinde tüm saflığı ve berraklığıyla var olan Dilber eser boyunca kötülüğün tüm yönleriyle karşılaşacaktır: “Hanımın merdiven başından: ‘Hınzırı gözüm görmesin, dolaba kilitle’ dediğini işitti. Sesini çıkarmadı. Teravet dolaba sokarken arkasından tekme ile vurduğu için, Dilber, dolabın içine şiddetle yüzü koyun düşerek, yüzünden bir iki damla kan aktı. Gözünden bir damla yaş bile

çıkmadı” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 23). Mustafa Efendi'nin evinde gördüğü kötü muameleler Dilber'in hayatında oldukça belirleyici olmuş ve onun hayat karşısında çaresizliğini, yalnızlığını kötülük karşısında dramını okura belirgin bir şekilde gösterir.

Mustafa Efendi'nin evinden esirciye satıldığı süreçte Dilber'in içerisinde bulunduğu mekânlar da maruz kaldığı kötülüğe bağlı olarak karamsar ve kötü bir şekilde tasvir edilir. Eser, esircinin evini, gotik romanların karanlık ve gizemli atmosferini yansıtan bir mekân olarak resmeder. Bu anlamda harabelerin ve doğaüstü varlıkların varlığına dair göndermeler, okurun hayal gücünü tetikler. Bu atmosferin güçlendirilmesinde, baykuş sesinin işitsel bir imge olarak kullanılması etkili bir anlatım stratejisi olarak öne çıkar (Tuğcu, 2018, s. 55). Yazar böylelikle Dilber'in ruh haline bağlı olarak mekânı da onun hissiyatını yansıtacak şekilde aktarır.

Dilber, Mustafa Efendi'nin evinden tekrar esirciye satıldıktan sonra eserin içerisinde nispeten mutlu olabildiği ve kötülük ile daha az karşılaştığı ikinci sahibine satışı gerçekleşir. Evin hanımı Dilber'e ve evdeki diğer çalışanlara karşı her ne kadar kötücül bir yaklaşım sergilemese de bilinç altında yatan sahip-esir ilişkisi zaman zaman kendisini göstermektedir: “Evin hanımı almış olduğu medenî terbiye dolayısıyla, kendisine daima lûtf ve nezaketle muamele ederse de halayıklar hakkında, mensup olduğu Mısır ailelerinden kendisine geçen derin bir yüksekte bakma ve hakir görme duygusu, insanlığın şiddet ve hakaretini tecrübe eden Dilber'in gözünden kaçmazdı. Cariyeler hakkındaki af ve müsamahasında bu hakaret ve aşağılatıcı bakışının büyük rolü olduğu için, meselâ bazı küçük kabahatlerini affettiği zaman, ‘Ne olacak! Halayık parçası’ der ve bu küçültücü af Dilber'e zalim bir ceza kadar tesir ederdi” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 39). İkinci sınıf bir insan olarak görülmesi Dilber'in ruh dünyasını yaralayan ve fiziksel olmasa bile ruhsal açıdan kötülüğün bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Fransa'da tahsil görmüş evin oğlu Celal Bey'in davranışları da ilk başlarda benzer niteliktedir. Celal Bey'in Dilber'i bir insan olarak görmekten ziyade âdeta bir oyuncak gibi görüp kılıktan kılığa sokması Dilber'in insan olarak gururunu kıran bir davranış şeklidir. Dilber'in Celal Bey'e duyduğu aşk, yaşadığı acıların niteliğini derinleştirir. Pasif bir kurban olma durumunun ötesinde, sevilen birinin reddi ve sömürülmesi, Dilber'in psikolojik travmasını daha da yoğunlaştırır. Bu durum, şiddetin sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal bir boyutu olduğunu ve sevginin bile acıya dönüşebileceğini gösterir (Şen, 2012, s. 81). Celal Bey'in davranışı kötülüğün farklı boyutlarda görünümünü göstermesi açısından da önemlidir. Nitekim Dilber'in Celal Bey'in istediği kıyafeti giymek istememesi sonrası ağladığı ve gidişi akabinde Celal Bey'in kendi kendine söylediği sözler bu durumu belirgin bir şekilde göstermektedir. “Bu oyuncak bana niçin bu kadar dokundu diyerek yukarı kata çıkıyordu.” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 44). Ancak artık Dilber'in genç bir kız olarak fark edilip Celal Bey'in kalbinde sevda tohumları yeşerdikten sonra davranış biçimi değişecektir.

Celal Bey'in Dilber'e olan ilgisi ailesi tarafından fark edildikten sonra evin hanımı olan Zehra Hanım çareyi Dilber'i evden göndermekte bulur. “Nihayet, Batının verdiği bir gösteriş ve asalet sevdası, hırs ve emelin doğurduğu bir ikbal ve servet düşkünlüğü ve Mısır aileleri arasında yaygın olan bedbaht esirleri hakir görme duygusuyla, Dilber'in evden çıkarılmasına karar verdi” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 60). Asalet, zenginlik, sınıf farkı, sahip-esir anlayışının yaygın olduğu bir dönemde Zehra Hanım'ın davranış biçimi o günün koşullarına göre normal bir davranış biçimi olarak görülmektedir. *Sergüzeşt* romanında Zehra Hanım, kendisini üstün bir ahlâk anlayışının temsilcisi olarak konumlandırmasına rağmen aldığı kararların yıkıcı sonuçları ortaya çıkmaktadır. Yüksek sosyetenin bir mensubu olarak kendi sosyal çevresinin değerlerini mutlak doğru kabul eden Zehra Hanım, bu değerler doğrultusunda diğer insanlara, özellikle de toplumun

marjinalleştirilmiş kesimlerine karşı önyargılı ve acımasız bir tutum sergilemektedir. Dilber örneğinde görüldüğü gibi Zehra Hanım'ın ahlak anlayışı, insanlık dışı davranışlarını meşrulaştırmak için bir araç olarak kullanılmaktadır (Yıldırım, 2015, s. 254). Toplumsal yapının kuruluş biçiminden kaynaklanan bu bakış açısı Türk toplumunun sosyolojik temellerinde yer alan ve kolektif bilinçdışının bir yansıması olarak eylemde kendisini açığa vuran bir davranış biçimi olarak dikkati çeker. Nitekim Dilber'in maruz kaldığı tüm bu kötülükler karşısında tek yapabildiği ise ağlamaktır:

“-Niçin ağlıyorsun?

-Hiç! Ağlamak esirliğin en büyük hakkıdır. Biz o hürriyete sahibiz!” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 62). Kötülüğün karşısında tek çıkış ağlamaktır. Dilber'in ağlarken söylediği sözler kötülük sahibi insanlar hakkındaki düşüncelerini yansıtmaları bakımından önem arz etmektedir. Merhamet ve vicdandan yoksun bireylerin kötülük yapma açısından daha rahat olmaları özellikle vurgulanırken bu kez seven pozisyonunda olan Celal Bey de Dilber'in gönderilmesi sonrası sevdiği kızdan koparılarak ailesinin kötülüğüne maruz kalır.

Dilber'in hayat macerası bu kez Mısır'da bir konakta devam eder. Konak sahibinin ona ilgisi sonrası Dilber'in reddedişi kendisini hapis hayatı içerisinde bulmasına sebep olacaktır. Cevher adlı haremağasının yardımıyla içinde bulunduğu konaktan kaçan Dilber için tek kurtuluş ancak ve ancak ölümle gerçekleşecektir. Nil Nehri'nin sularına kendisini bıraktığı zaman aslında yaşamı boyunca maruz kaldığı kötülükler sonrasında özgürleştiği andır. Eser böylelikle son bulurken yazar son cümlelerinde noktayı koyar. “Acaba Nil'in bu müdhiş, bu öldürücü girdap ve selleri, bu zavallı Dilber'i, bu talihsiz esiri nereye götürüyor?... Hürriyetine!” (Samipaşazade Sezai, 1990, s. 106). Güzellikle kötülük arasında bir ilişki bulunmaktadır. Güzelliğin kötülüğe maruz kalmada bir etken olduğu vurgusuna Gökşen Yıldırım hazırlamış olduğu çalışmada dikkat çeker. Sezai'nin romanında Dilber'in güzelliği, bir yandan onun için bir engel, diğer yandan da bir hapisane görevi görür. Mısır'dan kaçışının ardından İstanbul'a dönememe kararı, güzelliğin getirdiği yükün bir sonucu olarak yorumlanabilir. Bu durum, güzelliğin bireysel özgürlük üzerindeki kısıtlayıcı etkilerini ve kadınların toplumdaki konumunu sorgulayan bir bakış açısı sunar (2015, s. 89). Dilber'in maruz kaldığı kötülüğün sebepleri arasında onun hem fiziken hem de ruhen güzelliğinin bir etken olduğu vurgusu da önem arz etmektedir. Dilber'in kötülük karşısında çıkış yolu olarak ölümü tercih etmesinin arka planında sadece hürriyet düşüncesi yer almamaktadır. Roman, Nil Nehri'ne atlayarak intihar eden Dilber'in eylemini, ölümün özgürlüğe ulaşmanın tek yolu olduğu fikrine karşıt bir perspektif de sunar. Dilber'in ölümü, aşk ve güzellik gibi kavramlarla ilişkilendirilerek, ölümün her zaman bir yenilgi olmadığı, bazen de bir tür zafer olabileceği düşüncesi öne sürülür. Bu yaklaşım, ölümün sadece fiziksel bir son değil, aynı zamanda varoluşsal bir dönüşüm olarak değerlendirilebileceğini gösterir (Tuğcu, 2018, s. 57). Dilber, ölümle özgürleşen ruhu gibi ulvi bir amaçla kendisini Nil Nehri'ne bırakmış olsa da aynı zamanda saflığını ve masumiyetini de korumanın yegâne yolu olarak bu sonuca varmıştır. Dönemin toplumsal hayatında başka çıkış söz konusu değildir.

Sonuç

Kötülüğün; fiziksel, ahlâki ve metafiziksel olarak üç ana başlıkta değerlendirildiği çalışmalarda özellikle ahlâki kötülüğün bireylerin herhangi bir canlıya bilerek ve isteyerek verdiği zarar biçiminde değerlendirildiği söz konusudur. Osmanlı'nın son dönemlerinde değişen hayata ve devletin zayıflamasına bağlı olarak görülen bozulmalar toplumsal hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. 20. yüzyıla kadar dünyada var olan kölelik ve esaret kavramı güçlünün

güçsüzü kendi tahakkümü altında bulundurması şeklinde gelişmiştir. Osmanlı'nın bu sistemi gerek inanç gerekse ahlâki açıdan değiştirerek esaret hayatı içerisindeki bireyleri de insan olarak gören yaklaşımı dünyadaki benzerlerinden onu ayıran en temel husustur. Fakat buna rağmen bireyin iç dünyasında var olan kötülük, sistem ne kadar iyi kurgulanırsa kurgulansın bir şekilde kendine yer bulacaktır. Nitekim Samipaşazade Sezai, *Sergüzeşt* adlı eserini kaleme alırken kötülüğün bu hayatın içerisinde yer alan bireylerde nasıl yansımalarla gerçekleştiğini göstermeye çalışmaktadır. Samipaşazade Sezai, *Sergüzeşt* romanında Dilber'in trajik öyküsü üzerinden esaret kurumunu eleştirirken bu kurumun temsilcileri olan esirci ve efendi figürlerini de bireyselleştirerek okurun empati kurmasını sağlar. Roman, sadece esaret kavramının soyut kötülüğünü değil, aynı zamanda bu kurumun somutlaşmış hâli olan kişilerin ahlâki çöküşünü de gözler önüne serer. Hacı Ömer, Teravet ve Zehra Hanım gibi karakterler, esaretin sadece bir sistemin ürünü olmadığını, aynı zamanda bireysel irade ve seçimlerin de bu kötülüğü besleyebileceğini gösterir (Yıldırım, 2015, s. 111-112). Batılılaşmanın insan hakları noktasında söylemde iyi fakat eylemde oldukça başarısız tavrı, Osmanlı aydını için bir çıkış noktası olmuş ve kendi toplumsal düzeninde bu sistemin aksayan yanlarını göstermek açısından özellikle kötülüğü müşahhas hale getirerek roman dünyası hayli etkili bir araca dönüşmüştür.

Sergüzeşt adlı eserde küçük yaşta ailesinden rızası olmadan koparılan ve hürriyetini kaybeden Dilber adlı kızın bulunduğu her ortamda insanların kötücül yönleriyle nasıl karşı karşıya kaldığını takip edebilmek mümkündür. Böylelikle iyi ve kötünün günümüzde iç içe geçtiği bir dünyada sürecin nasıl değiştiğini anlamak adına Tanzimat Edebiyatı döneminde kötülüğün yansımalarını irdelemek oldukça önemlidir.

Dilber'in hürriyetini kaybetmesi en birincil ve başta gelen kötülük olarak karşımıza çıkmaktadır. Roman boyunca Dilber, kendisine güvenli bir sığınak sunmayan, aksine sürekli bir mücadele alanı olan mekânlarla karşı karşıya kalır. Esirci evleri, konaklar ve diğer yaşam alanları, Dilber için fiziksel, psikolojik ve sosyal şiddetin odak noktalarıdır. Bu mekânlar, Dilber'in özgürlüğünü kısıtlayan ve kişiliğini yok etmeye çalışan karşıt güçlerin temsilidir. Dilber'in bu mekânlarda yaşadığı deneyimler, onun özünü parçalayan ve varoluşsal bir bunalıma sürükleyen travmatik olaylarla doludur (Reyhanoğulları, 2020, s. 133). Dilber'in hürriyetinden yoksun olarak gittiği her mekân kötülükle yüzleştiği ve onun hikâyesiyle ruhsal durumunu gösteren önemli bir işleve sahip olan semboller olarak karşımıza çıkar. Bir canlıyı özgürlüğünden alıkoymak, kendi ailesinden ve yaşam koşullarından koparmak o canlıya yapılabilecek en büyük kötülüktür. Daha sonra gerek esirciden gerekse Mustafa Efendi'nin evinde evin hanımından gördüğü psikolojik ve fiziksel kötülükler ahlâki açıdan kötülüğe maruz kalan insanın nasıl bir duygu ve düşünce dünyasına sahip olacağını göstermesi açısından önemlidir. Asaf Paşa konağında sınıfsal ayrımın ön planda olduğu bir dünya fiziksel şiddetin yanına insanî olarak da farklı bir kötülüğü konumlandırır. Sahip-köle ilişkisi özellikle vurgulanırken yazar, kendi düşüncelerini eserde Avrupa'da tahsil görmüş Celal Bey'in şahsında dile getirmektedir. Fakat toplumsal yapının yüzlerce yıldır oluşturduğu düzen karşısında değişimin birden gerçekleşmesi elbette mümkün değildir. Nitekim Dilber, Mısır'da bir konağa satılır. Konağın efendisinin ona ilgisine karşılık vermeyen Dilber hapis hayatı içerisinde bir başka hapis hayatı yaşarken kaçma teşebbüsü sonrası bu dünyada kötülükten kurtuluşun söz konusu olmadığını âdeta vurgularcasına kendisini Nil nehrinin sularına bırakarak ölümle özdeşleşecektir.

Kaynaklar

- Alt, P.A. (2016). *Şeytanın düşüşü ve kötünün doğuşu*. Sel Yayınları.
- Bataille, G. (2014). *Edebiyat ve kötülük*. (A. Sönmezay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Cole, P. (2022). *Kötülük miti*. (R. Kuldaşlı, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Dino, G. (1954). Samipaşazade Sezai Bey'in "Sergüzeşt" isimli romanında gerçekçiliğin payı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 139-152.
- Eagleton, T. (2012). *Kötülük üzerine bir deneme*. İletişim Yayınları.
- Karabulut, M. (2012). Tanzimat Dönemi romanlarında hürriyet ve esaret izlekleri. *Türk Dili Dergisi*. (724), 321-334.
- Reyhanoğulları, G. (2020). Sergüzeşt romanının tematik bağlamında mekânın poetiği. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, (24-I), 104-144.
- Samipaşazade Sezai (1990). *Sergüzeşt*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Şen, Ü. (2012). *Türk romanında kötülük (Başlangıçtan 1950'ye)* [Yayımlanmış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=VJYhXbodv_yk361XWYp2g&no=tMTBxUa4ERITDM-xxcu3IQ
- Şimşek, Y. (2020). Sergüzeşt romanında estetik unsurlar. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (12/23), 25-66.
- Tuğcu, E. (2018). Bir Osmanlı ve bir Çerkes: Sergüzeşt romanında özgürlüğün bedeli. *Bilig*, (86), 45-64.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük* (11. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tüzer, İ. ve Hüküm M. (2022). *Edebiyat sosyolojisi*. Akçağ Yayınları.
- Yaran, C. S. (2016). *Kötülük ve teodise*. Vadi Yayınları.
- Yıldırım, G. (2015). *Kötülük olgusu ve Tanzimat Devri Türk romanında kötülük* [Yayımlanmış doktora tezi]. Fırat Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=gDnPPx-pL5SB_ma0q_tyA&no=LVRbILdrHnD-U21OZ89Qg